

Szabadtéri Néprajzi Múzeum (Skanzen)

Az 1967-ben alapított Szabadtéri Néprajzi Múzeum a több mint fél évszázad alatt a hazai és nemzetközi múzeumi porondon egyedülálló fejlődést produkált. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy egy országos reprezentatív felmérés szerint, hazánk lakossága 53 %-ának a Skanzen kifejezésre első reakcióként a Szabadtéri Néprajzi Múzeum jut eszébe. Minek köszönhető ez a bámulatos és dinamikus fejlődés, ez a hatalmas társadalmi beágyazottság és ismertség?

Kezdetben ugyanis volt egy 46 hektáros fás-bokros terület Szentendre határában, a Sztaravoda patak völgyében, ahová elhivatott kutatók és építészek meglehetősen lassú, de azért folyamatos tempóban telepítették át a régi falusi Magyarország patics falú házeit, vályogépületeit, templomait és gazdasági építményeit. A kezdeti időszak hanyattatásai, szakmai és kultúrpolitikai hibái ellenére lassan, majd az utóbbi két évtizedben, dr. Cseri Miklós főigazgató vezetése alatt felgyorsulva jöttek létre hazánk egyes karakteres néprajzi tájainak építészetét, lakáskultúráját és életmódját bemutató tájegységek, bennük hitelesen berendezett enteriőrökkel, életmód szituációkkal. Mindezt fesztiválok, kézműves bemutatók, jeles napi ünnepek és egyéb szokások megjelenítése tett színessé és élvezhetővé az idelátogató mintegy negyedmillió vendég számára.

Aztán a rendszerváltozás, itt is gyökeres változásokat hozott, meg kellett tudni szólítani az újabb és újabb generációkat is, akik számára az ugarolás, a tilolás, a zsupfedés, a bárdolás, vagy éppen a szabadkéményes tüzelő már semmit nem jelentett, hiszen ezek ismerete nélkül nőttek fel. A kedvező kultúrpolitikai döntéseknek, döntően a polgári kormányok által biztosított extra támogatásoknak köszönhetően felgyorsult a tájegységek építése, s ma már 8 tájegység, 312 épülete, 32 ezer műtárggyal berendezve várja a 200 ezren felüli éves látogató tömeget. Évente több, mint 1500 múzeumpedagógiai foglalkozáson 36 ezer gyerek szerez ismereteket szervezett foglalkozások keretén belül, s megdöbbentő az a szám is, miszerint a 200 ezerből 86 ezer 18 éven aluli. A húsvéti ünnepeket, a Pünkösdi Sokadalom, és az Örökség Fesztivál, a régi borünnepek, a Szent Márton nap mind országosan ismert fesztiválokká váltak. A közelmúltban az intézmény a Fesztivál Szövetség elismert tagja lett. De Önök talán nem tudják, hogy az augusztus 20-ai Szent István Bazilikában rendezett körmenetre a Skanzen pékjei készítik a kenyeret; hogy a beregi árvíz, vagy a kolontári vörösiszap katasztrófa újjáépítése során a Skanzen adattárában összegyűjtött, s ma már eredeti helyükön nem létező épületek adták a mintát; hogy egyre több és több kisebb és nagyobb település fordul a múzeumhoz, hogy felelevenítse régi szokásait, hogy megőrizze népi építészetének helyi csodáit, vagy éppen rendbe hozza a leromlott faluképet. S ezt mind a Skanzen segítségével. A népszerűség oka és kiváltója egyértelműen az, hogy ez a múzeum nem maradt meg a falumúzeum kategóriánál és küldetésnél, hanem össznemzeti szinten kívánja szolgálni az őt fenntartó társadalmat. A Dr. Cseri Miklós vezette múzeum a 2000-es évek közepétől folyamatosan bekapcsolódott a nagy európai és világ múzeumaiban lezajló fejlődési trendekhez, új infrastruktúrát alakított ki és új feladatok után nézett. Két évtizedes főigazgatói pályafutása alatt a Skanzen hazai múzeumi világ vezető, a nemzetközi szabadtéri muzeológia meghatározó intézménye lett, Cseri Miklós pedig megbecsült és vezető személyisége.

A Skanzen munkatársai szervezik a Múzeumok Éjszakáját, a Múzeumok Őszi Fesztiválját, a Skanzen munkatársai készítik el a hazai és az UNESCO listákra a legfontosabb szellemi örökség elemeket, és patronálja az őket megtartó közösségeket, az ország területén jelenleg meglévő 450 tájházat és falusi kiállítóhelyet is a Skanzenből segítik szakmailag, pénzügyileg és tudományos

szempontból egyaránt. Cseri Miklós főigazgatói víziójában a Skanzen az épített, a tárgyi és a szellemi örökség integrált kulturális, örökségvédelmi intézménye. Az Ő tudományos látásmódjának, vezetői habitusának köszönhető, hogy megjelentek olyan új kiállítások és rendezvények, melyek a társadalmi múzeum, a szolidáris múzeum, és a közösségi múzeum kifejezésnek adnak valóságos tartalmat. Ebben a múzeumban nemcsak a magyar falu és a benne lakó lakosság álmai vagy romanticizált képeit mutatják be, hanem viharos történelmünk olyan tragikus kataklizmáit is, mint a málenkij robot, a kulák listázás, sváb kitelepítés is szerepel. E törekvés csúcspontja lesz a 2022 nyarán megnyitni tervezett Erdély tájegység, amely a Trianoni békediktátum következtében elcsatolt, mintegy 102 ezer m² területen élő, kisebbségi sorba taszított magyarság életkörülményeit és túlélési stratégiáit mutatja majd be 15 hektáron, mintegy 140 épület segítségével. A főigazgató megfogalmazta az Erdély tájegység megvalósításának, és magának az épületegyüttesnek is az üzenetét, valamint hátterét: a legnagyobb, eddig a múzeum telepítési tervéből hiányzó építészeti zóna bemutatása; kiemelt szerep a kisebbségi lét különböző szintjeinek bemutatásának; a megmaradást elősegítő tényezőknek, például az egyházak, iskolák megismertetésének; emellett nagy hangsúlyt fektet az Erdélyre jellemző etnikai és vallási sokszínűség reprezentálására. Hangsúlyos szerepet szán az oktatási feladatoknak, a kibeszéletlen Trianon-szindróma múzeumi feldolgozásának és az értékmentésnek.

Hazai és nemzetközi szinten is kiemelkedő és páratlan az az oktatási tevékenység, amelyik a múzeum egyik igazgatóságán belül zajlik, ahol nemcsak a múzeumban dolgozókat, de a múzeumokat használó egyéneket és közösségeket is képezik annak érdekében, hogy a látogatók életminősége javuljon, hogy minél több, a formális oktatáson kívüli keretek között új ismeretekhez jusson.

Egy intézmény munkájának fontos jellemzője a különböző szintű és minőségű szakmai és társadalmi elismerések száma. E téren is büszke lehet a szentendrei Skanzen a tevékenységére, hiszen a városi és megyei közművelődési díjakon kívül, 2005-ben Prima Primissima díjas lett, többször volt helyezett az Év Európa Díja vetélkedésben Brüsszelben, elnyerte az Év Múzeuma (2000) és az Év Kiállítása (2011) elismerést is. Legújabb kitüntetésük a múlt hétről származik, a V4-ek kulturális miniszterei a Nemzetközi Visegrád Díjat 2018. évre a Szabadtéri Néprajzi Múzeumnak ítelték. Hitelesen beszámoltam a szívemnek-lelkemnek oly kedves, a harminc éve otthonomnak is tekintett Múzeumról, ott dolgozó barátaimról. Dicsőségfalukon megálmodott helyére kerül a Magyar Örökség Díj.

Szentendre, 2019. június 22.

Vincze László